

ROBERT MATIJAŠIĆ, U SJENI OKRUŽEN SVJETLOM. DR. IVAN MATIJAŠIĆ – ŽIVOT I DJELO (1916. – 2001.)

Pazin, Katedra Čakavskog sabora Pazin, 2016., 311 str.

Tiskana stotinu godina nakon njegova rođenja, monografija o poznatom istarskom liječniku Ivanu Matijašiću djelo je proizašlo iz pera njegova sina, autora knjige Roberta Matijašića. U *Predgovoru monografije* (7-8) autor, navodeći motive pisanja monografije podijeljene u dva dijela, ističe korištenje historiografske i djelomično dokumentarne metodologije u prvom, odnosno dokumentarne i memoarske u drugom dijelu monografije. Prvi dio monografije (11-169) podijeljen u sedam poglavlja započinje općenito kronologijom naseljavanja i obitavanja obitelji Matijašić fokusirajući se potom na razdoblje djetinjstva i školovanja Ivana Matijašića te kalvariju nacističkih logora tijekom Drugoga svjetskog rata, završavajući s 1961. godinom. Drugi dio (171-263), podijeljen u šest poglavlja, obuhvaća život i djelatnost Ivana Matijašića kroz razdoblje od gotovo pola stoljeća, od 1962. do njegove smrti 2001. godine. Nakon *Pogovora* (265-266) slijede *Prilozi: dokumenti i pisma* (269-299) iz njegove osobne ostavštine, *Popis priopćenja na skupovima* (301-302), *Popis objavljenih radova Ivana Matijašića* (303-304) te na koncu popis literature (305-310) i internetskih izvora (311) korištenih za pisanje monografije.

Prvi dio započinje poglavljem *Korijeni: Borut, Zarečje i Pazin* (11-43) u kojem se autor bavi rasprostranjenošću prezimena, podrijetlom obitelji te doseljavanjem Matijašića u Istru krajem 15. stoljeća, najvjerojatnije na područje Boljuna, odnosno njihovo širenje prema području Zamaska. Govoreći konkretno o prvim spomenima obitelji Ivana Matijašića, autor ističe podrijetlo njegova oca zapisano u knjizi *Stanja duša borutske kapelanije*, kao i majke sačuvano u zarečkoj knjizi *Stanja duša*. U nastavku poglavlja autor se osvrće na roditelje Ivana Matijašića, njegova oca Ivana doseljenog u Pazin u prvom desetljeću prošlog stoljeća, upoznavanje i vjenčanje s Karolinom Gržetić 1911. godine te rađanje sina Josipa iste godine. Poglavlje završava rađanjem sina Ivana 1916., iste godine kada je kao pripadnik austrougarske kopnene vojske na južnotirolskom bojištu u lipnju poginuo njegov otac.

Drugim poglavljem *Djetinjstvo i mladost: Pazin 1916. – 1935.* (45-67) autor se osvrće na djetinjstvo i školovanje Ivana Matijašića te veliku požrtvovnu ulogu njihove majke koja je u neimaštini odgajala i odškolovala oba sina. Nakon završetka petogodišnje osnovne škole 1927. i četverorazredne gimnazije, godine 1931. upisao je pazinski licej. Završivši maturu 1935. godine te nakon dodatno položenog stručnog ispita sa stečenom diplomom učitelja osnovne škole, Ivan Matijašić odlučuje se za upis studija medicine, čemu se autor posvetio u sljedećem poglavlju. Na kraju samog poglavlja zanimljiv je spomen očeva prijatelja Antuna Bertoše, s kojim je proveo sretno školovanje, ali i nesretnu zajedničku sudbinu u nacističkom logoru u Dachauu, u kojem je Antun preminuo u pretposljednjoj godini rata.

Odabiranje studija medicine u Perugi te petogodišnji posao odgajatelja u konviktu u Assisiju kraj Perugije, a radi financiranja studija, teme su trećeg poglavlja *Studij medicine: Perugia i Assisi. Prve službe: 1935. – 1943.* (69-87). Uz oslonac i poticaj majke, unatoč nedostatku financijskih sredstava, u slobodno vrijeme pohađao je Medicinski fakultet u Perugi i bolnicu u Assisiju. Nakon diplome 1945. godine, uz afinitet prema liječenju tuberkuloze i ostalih plućnih bolesti, radio je po bolnicama u Anconi, Puli, Bariju, Susku, Rijeci i Pazinu. Tijekom rada u Rijeci bio je u vezi s pokretom otpora nabavljajući lijekove iz riječke bolnice, dok je u svibnju 1943. u Firenzi pohađao sanitetsku časničku školu, a dva mjeseca kasnije povratkom u Pazin dočekao kapitulaciju Italije.

Rat i zarobljeništvo: Pazin 1943., Dachauu 1943. – 1944. (88-109) opisuje Ivanov rad u pazinskoj bolnici u vrijeme kratkotrajnog općenarodnog ustanka nakon kapitulacije Italije, njegovu pomoć ranjenicima i bolesnicima te opskrbu sanitetskim materijalom i lijekovima. Njemačkom okupacijom Pazina te preseljenjem bolnice u Gologoricu nastavio je s brigom za ranjenike i bolesnike, no pod optužbom za pomaganje antifašističkom pokretu uhićen je istog mjeseca te je završio u pritvoru u Pazinu, a potom i u pulskom zatvoru. Nakon prebacivanja u zatvore u Trst i potom Coroneo, u siječnju 1944. stočnim vagonima stigao je u nacistički logor Dachau, gdje je u nehumanim i ponižavajućim uvjetima radio kao bravar u tvornici za popravak lokomotiva kao podružnici logora. S obzirom na širenje zaraznih bolesti u svibnju iste godine, pojavila se povećana potreba za liječnicima, pa se Ivan prijavio za službu te nakon provjere započeo s radom u logorskoj bolnici. U samom poglavlju zanimljiv je podatak kako se u drugom njemačkom logoru kao talijanski zarobljenik istovremeno nalazio i njegov brat.

Logorski liječnik: Saulgau, 1944. – 1945. (111-127) nastavak je priče o logoraškom životu u vanjskom radnom logoru u Saulgauu, u koji je, nakon pet i pol mje-

seci, prebačen u lipnju 1944. Uz liječenje logoraša, posvetio se paralelno učenju njemačkog i engleskog jezika. Ulaskom francuske vojske i oslobađanjem logora u travnju 1945. ostaje raditi u Saulgauu do kraja kolovoza iste godine liječeći bolesne i ranjene. Poglavlje *Ponovno u Pazin: 1945. – 1948.* (129-143) nakon dvogodišnje logorske kalvarije opisuje povratak braće iz logora, Ivanovo zapošljavanje u pazinskoj bolnici, volontiranje u riječkoj bolnici i Crvenom križu te besplatno liječenje sjemeništara u Pazinu. Unatoč nagovorima majke na odlazak u Italiju zbog boljih uvjeta za stručno usavršavanje kao i neslaganjima s određenim postupcima nove vlasti, odlaskom većine liječnika talijanske narodnosti iz Pule, nakon 1947., Ivan Matijašić dobiva mjesto liječnika u Civilnoj bolnici u Puli uz obvezu obnašanja dužnosti liječnika jednom tjedno u Antituberkuloznom dispanzeru u Pazinu. *Kirurgija: Pula, 1948. – 1961.* (145-169) posljednje je poglavlje prvog dijela monografije u kojem autor opisuje njegov rad na Kirurškom odjelu, upoznavanje s medicinskom sestrom Edvige Pikec, njegovom budućom suprugom s kojom je dobio dva sina, dvomjesečni sanitetski tečaj u vojsci i potom specijalizaciju u Zagrebu 1955., smrt majke Karoline te njegovo kontinuirano znanstveno i stručno usavršavanje.

Drugo poglavlje, koje se bavi razdobljem od gotovo pola stoljeća života i rada dr. Ivana Matijašića, temeljeno je uglavnom na sjećanjima autora monografije. Poglavlje *Šef odjela: Pula, 1962. – 1967.* (171-187) govori o njegovoj ulozi šefa Kirurškog odjela u razvoju pulske Opće bolnice te ustrojavanju odsjeka za traumatologiju i urologiju te Abdominalnog odsjeka, nakon čega je naknadno sudjelovao u organizaciji četvrtog, Torakalnog odsjeka. Uz brojna stručna predavanja u zemlji i inozemstvu kao i utjecaj na modernizaciju i kvalitetu stručnosti pulske bolnice u vrijeme obnašanja funkcije šefa Kirurškog odjela, posebnu pozornost izazvalo je njegovo izvođenje Krukenbergova zahvata. Premda je prvi izveo 1956. godine, spašavajući život dječaku nakon eksplozije bombe u rukama, drugi zahvat, izveden 1952. godine, rezultirao je edukativnim filmom prikazivanim na stručnim predavanjima u Puli i Rijeci.

Libija i Shahat, 1967. – 1970. (189-203) govori o trogodišnjoj epizodi u životu Ivana Matijašića – o njegovu odlasku u Libiju u potrazi za bolje plaćenim poslom i težnji za novim spoznajama i usavršavanjima. Baveći se uglavnom liječenjem tuberkuloze pluća, zajedno sa svojom obitelji svjedočio je Šestodnevnom ratu u lipnju 1967., revoluciji 1969., odnosno svrgavanju kralja Idrisa te dolasku na vlast pukovnika Gadafija. Nakon isteka trogodišnjeg ugovora s libijskom vladom, s obitelji se vratio u Pulu. Nakon povratka iz Libije uslijedilo je najznačajnije razdoblje u Matijašićevoj znanstvenoj karijeri ovjekovječeno u poglavlju *Šef odjela,*

drugi put: 1970. – 1973. (205-221), pri čemu nastavlja sudjelovanje na međunarodnim kongresima specijalizirajući se posebice za kirurgiju šake. Doktorom znanosti s temom disertacije *Jednoslojni šav u probavnom traktu* postao je 1973. godine. Tijekom 1971. posjetio je logor Dachau, mjesto puno bolnih dojmova o kojima nikada nije pričao s obitelji.

Gasterbajter: Überlingen, 1973. – 1978. (223-239) poglavlje je u kojem se govori o Matijašićevu odlasku u Njemačku, gdje je prvo radio kao liječnik u bolnici u Messkirchu, prešavši sljedeće godine u bolnicu u gradu Überlingenu, u kojoj je radio do konca 1978., kada se vraća u Pulu. Najvažniji događaj u tom periodu bilo je njegovo primanje u članstvo u Međunarodnom kirurškom društvu (*International College of Surgeons – ICS*), kao najveće priznanje za kirurga. Povratkom u Pazin i obnavljanjem stare kuće – poglavlje *Privatna praksa: Pazin 1979. – 1990.* (241-251) – otvorio je privatnu liječniku praksu radeći do mirovine 1984. Dolazak demokratskih promjena devedesetih godina Matijašić je dočekao s optimizmom, a već početkom rata stavio se na raspolaganje sanitetskom stožeru u Puli, unatoč svojoj vremenosti i shrvanosti zbog smrti brata. Provodeći slobodno vrijeme uz čitanje i učenje stranih jezika u poznim životnim godinama, iznenadno otkriće groba njegova oca na austrougarskom vojnom groblju u Cittadelli pokraj Padove izazvalo je mješavinu ushićenja, spokoja i sjete... Preminuo je 29. 1. 2001.

Monografija o životu jednog čovjeka priča je o utjelovljenju kompleksnosti istarske povijesti te istarskih ljudi dvadesetog stoljeća. Kroz njegovu osobnu povijest pratimo tri ratna i tri mirnodopska perioda istarskih ljudi, njihove uspone i padove. Donoseći presjek političkih, društvenih i zdravstvenih promjena kao posljedice utjecaja na živote pojedinaca posredno kroz njegovu biografiju, monografija, temeljena na trima različitim metodologijama, vrlo je važan prilog korpusu historiografskih djela o prošlosti istarskog poluotoka prošlog stoljeća.

Jasenko Zekić